

Vrbnik kroz povijest

Želite li osjetiti duh minulih vremena uklesan u kamenu, ispjevan starinskom čakavskim i tinarom, ispisan zlatnim slovima glagoljice? Posjetite Vrbnik nad morem, otkrit će vam povijesnu priču tkanu 900 godina.

2000. godine Vrbnik je obilježio svoj 900-ti rođendan, naime prvi put je njegovo ime zapisano u Dragoslavljevoj darovnici, glagoljskoj ispravi iz 1100. godine. Arheološki ostaci potvrđuju pak da je drevni Vrbnik još i stariji da su ovdje obitalavali ljudi već u neolitiku, a tragove u prostoru ostavila su ilirska plemena Japodi i Liburni, potom Grci i Rimljani.

Potkraj VI. i početkom VII. st. dok je otok još bio pod bizantskom vlašću, doseljavaju Hrvati, koji ovdje stvaraju svoje jako uporište, kaštel - dobro utvrđeni grad opasan zidinama, uzdignut na s mora nepristupačnoj stijeni, što je bila odliena zaštita od nasilnih osvajača u doba ratova, te od gusara i lopova. Povijest Vrbnika usko je povezana s krškim knezovima Frankopanima – imućnim i utjecajnim velikanima, ima koji su obilježili srednjovjekovnu povijest otoka Krka od 1118. do 1480., da bi potom sudjelovali u prijelomnim povijesnim trenucima na kopnu. Poznata je krška obitelj potekla upravo iz Vrbnika, a ostaci njihova dvorca Gradec i danas se nalaze ponad Vrbničkog polja. S njihovom vladavinom Vrbnik doživljava svoj potpuni procvat kao dobro organizirana gradska sredina u kojoj je život bio uređen statutom. Vrbnički statut nastao je 1388., u vrijeme Ivana i Stjepana Frankopana – da pravedni i pošteno ostanu u svojim pravima, a krivci da budu kažnjeni –. Pisan je hrvatskim jezikom na glagoljici i po postanku je drugi takav hrvatski statut.

Vrbnik je stoljećima bio i snažno kulturno glagoljaško središte. U vrbničkom glagoljskom skriptoriju nastao je najveći broj danas sačuvanih glagoljskih rukopisa, a mnogi od njih kao vrlo vrijedne knjige bogato ukrašene minijaturama i iluminacijama krase poznate svjetske knjižnice. U Vrbniku je odrastao i prvi hrvatski glagoljaški tiskar Blaž Baronić, osnivač Senjske tiskare. Gotovo je nevjerojatno kako su se brzo popovi glagoljaši ne samo upoznali s tiskom, već su i ga i prihvatili kao dragocjeni izum.

Tradicija pisane riječi, važnost koja se pridavala knjizi, učenju i kolovanju pridonijela je i velikom broju obrazovanih ljudi osobito u XIX. st. Sinovi težaka, stočara, ribara i obrtnika svoja prva znanja stiču u privatnim glagoljaškim školama u Vrbniku, učeni od domaćih obrazovanih svećenika da bi potom studirali po uvaženim europskim sveučilištima u Padovi, Beču, Pragu. Spomenut ćemo samo neke. Ivan Ferić (1769.-1839.) svestrani pop glagoljaš bio je učitelj, pjesnik, povjesničar. Dragutin Antun Parčić (1832.-1902.) redovnik, glagoljaš, leksikograf i fotograf. Za politički i kulturni život otoka Krka u preporodno doba osobito je važan odvjetnik dr. Dinko Vitezić, 1871. pokrenuo je otvaranje Hrvatske čitaonice prve na Kvarnerskim otocima, 1873. postaje prvi hrvatski zastupnik za istarsko-otočnu pokrajinu u parlamentu austrijskog dijela Austro-Ugarske, aktivno je radio na poboljšanje života otočana pa pokreće brojne gospodarske projekte. 1898. sa svojim bratom utemeljuje Knjižnicu obitelji Vitezića, a 1904. i Dječje zabavište. Vrbnik je dao i tri krška biskupa dr. Bartolomeja Bozanića (1879.-1854.), dr. Ivana Josipa Vitezića (1806.-1877.), Franju Anijana Ferića (1816.-1893.) i aktualnog kardinala Josipa Bozanića. Niz svećenika, teologa, redovnika i misionar je dug, pa se često Vrbnik nazivao i gradom svećenika. To ne znači samo da se u Vrbniku velika važnost pridavala duhovnim zvanjima, već i obrazovanju.

Popis znamenitih Vrbničana je dug, a Vrbničanke? Povijest o njima čuti, no netko je morao i odgojiti sinove intelektualce! Vrbnički obitelji nisu dopuštali ženama da obrađuje zemlju i bave se teškim fizičkim poslovima, otočani kažu da su bile gospe. One su dakle brinule o odgoju djece, kućanskim poslovima, bavile se ručnim radom o čemu svjedoči i bogato uređena narodna nošnja, a mnoge su od njih i čitale. Mogućnost za formalno obrazovanje dobivaju već 1848. godine kada se otvara prva škola za djevojčice na otoku Krku. 1877. otvoren je i Pripravni učiteljski tečaj što je brojnim djevojkama omogućilo da postanu učiteljice. Od tada je Vrbnik dao blizu 100 učiteljica.

Dina Valković Sokolić